

Proposta didàctica sobre un poema de Costa i Llobera

Ramon Díaz i Villalonga

"NA RUIXA-MANTELLS"

Passant gemegosa com fa la gavina
que volta riberes i torna a voltar;
anava la boja del Camp de Marina
vorera de mar.

Descalsa i coberta de roba esquinçada,
corria salvatge, botant pels esculls;
i encara era bella sa testa cobrada,
la flor de sos ulls.

Color de mar fonda tenia les nines,
corona se feia de lliris de mar;
i arreu enfilava cornets i petxines
per fer-se 'n collars.

Així tota sola, ran ran de les ones,
ja en temps de bonança, ja en temps de maror
anava la trista cantant per estones
l'estranya cançó.

«La mar jo avorria mes ja l'estim ara
des que hi té estatge l'amor que em fugí.
No tinc en la terra ni pare ni mare,
mes ell és aquí.

"Un temps jo li deia: pagès te voldria,
pagès, anc que fosses pastor o roter;
i dins la mar ampla, com ell no hi havia
d'airós mariner.

"Bé prou li diria cançons la sirena
quan ell a la lluna sortia a pescar:
per'xo ma finestra deixava sens pena,
sortint a la mar.

"La mar el volia, jamai associada
de vides, fortunes, tresors i vaixells,
i d'ell va fer presa dins una forta ventada
Na Ruixa-mantells.

"Na Ruixa és la fada d'aquestes riberes,
que allà a les grans coves, endins, té l'hostal
amb arcs i figures, amb llits i banyeres
de nacre i coral.

"Per bous de sa guarda dins fondes estables
allà té na Ruixa clapats vellsmarins;
si vol per son carro cavalls incansables,
allà té delfins.

"Quan surt, va vestida de seda blavosa,
amb totes les tintes del cel i la mar,
i blanc com la cresta de l'ona escumosa
son vel fa volar.

"De l'arc que entre núvols promet la bonança,
la faixa ella imita per fer son cinyell...
Mes ai del qui rema, quan ella li llança
son ample mantell!

"Perdut és el naufrag quan ella el socorre
i el pren entre els signes del vel florejat...
La roca feresta serà ja la torre
on quedi encantat.

"Allà té na Ruixa mon bé, nit i dia,
on ell cosa humana no veu ja ni sent.
Ai, si ell m'escoltava, bé prou sortiria
de l'encantament!

* * *

Així tota sola, ran ran de les ones,
ja en temps de bonança, ja en temps de maror
anava la trista cantant per estones
l'estranya cançó.

Un vespre d'oratge finí son desvari:
son cos a una cala sortí l'endemà;
i en platja arenosa, redós solitari,
qualcú l'enterrà.

No té ja sa tomba la creu d'olivera,
més lliris de platja bé en té cada estiu,
i sols ja hi senyala sa petja lleugera
l'aucell fugitiu...

Miquel Costa i Llobera

La gènesi d'aquest escrit és una activitat entorn de la poesia de Costa i Llobera feta a la X Setmana de Renovació Educativa, que es va dur a terme a la badia de Pollença organitzada per l'Associació Il·lenca de Renovació Educativa (AIRE). Aquestes setmanes pretenien des del seu inici l'any 1977 estudiar el medi des del mateix medi estant i des d'una perspectiva multidisciplinària.

Partim de la idea que l'entorn condiciona la nostra visió i la nostra percepció del món, tant pel que fa a l'espai viscut, com per la percepció d'aquest mateix espai. Així, de manera conscient o inconscient, l'empremta de l'entorn que envolta un ésser creatiu es manifestarà en les seves activitats, entre elles les plàstiques i les literàries.

És arran d'aquestes premisses que hem volgut iniciar un treball de lectura i exploració literària a partir del poema "Na Ruixa-mantells" de Miquel Costa i Llobera. No és aquesta una tria feta a l'atzar, perquè aquest poema pertany al recull *Tradicions i fantasies* on encara segueix amb el conreu de la poesia narrativa i que com Jordi Castellanos ha dit "és un poema obert al misteri de les relacions, tràgicament ambigües, entre l'home i la natura"².

Després d'aquesta breu introducció de caire metodològic, passem al treball pròpiament dit. Tots els ensenyants de qualsevol nivell sabem que el mestre o el professor pot convertir un text interessant en insuportable, i a l'inrevés, pot fer lúcid el text més esbojarrat. Per exemplificar aquesta idea us recomanem llegir el text de Gianni Rodari "Com ensenyar a odiar la literatura als nens"³. Depèn del moment de lectura, la motivació, el convenciment i la preparació del professor, el grup d'alumnes, saber encertar l'edat de lectura, l'hàbit lector, etc.

El procés de treball ha estat el següent:

LA FASE DE LECTURA

El professor llegeix el poema "Na Ruixa-mantells"; mentre, l'alumnat l'escolta i segueix el text. No cal dir que en aquest moment és cabdal, si més no determinant, la declamació, la dicció i la capacitat de commoure de l'acte de lectura. Després d'aquesta lectura col·lectiva cal fer una nova lectura individual i silenciosa per part de cada alumne.

LA FASE D'ANÀLISI

Per assolir el resultat final del treball era del tot imprescindible fer un exercici de classificació amb la finalitat de fer una exploració inicial de l'univers poètic que Costa i Llobera fa servir en aquest poema. Per això varem donar a l'alumnat un full que servís de guia i en el qual hi havia els següents apartats a haver d'observar: orografia, hidrografia, activitats humanes, transports, flora, fauna i clima (Il·lustració 1).

OROGRAFIA Riberes esculls coves ones roca platja arenosa	HIDROGRAFIA vorera de mar mar fonda mar ampla cala		
TRANSPORTS vaixells carro	ACTIVITATS HUMANES pagès pastor roter mariner		
CLIMA bonança núvols ventada dia maror arc de sant Martí estiu nit	<table><tr><td>FLORA lliris de mar olivera</td></tr></table>	FLORA lliris de mar olivera	FAUNA gavina comets petxines sirena nacre bous vellsmarins cavalls dofins ocell corall
FLORA lliris de mar olivera			

[[IL·LUSTRACIÓ 1]]

[IL·LUSTRACIÓ 1]

LA FASE D'EXPRESSIÓ

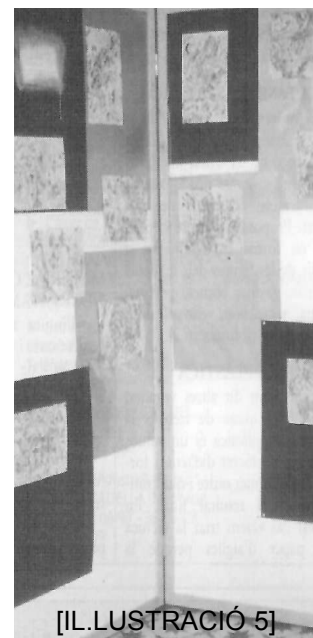
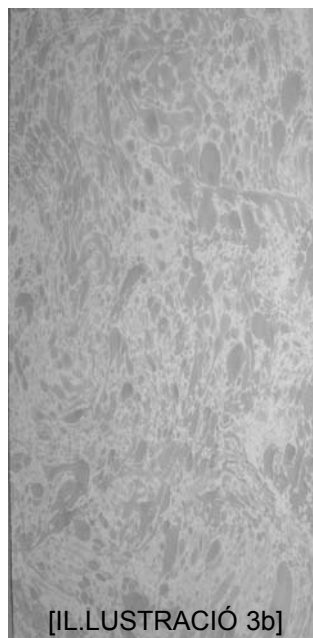
Si observem el resultat de la fase d'anàlisi, constatarem que al poema "Na Ruixa-mantells" hi apareixen citats una quantitat considerable d'animals de tota mena. Proposam escriure el poema en forma cal·ligramàtica a partir de les figures dels següents animals: gavina, cornet, petxina, sirena, nacre, bou, vellmarí, dofí, ocell i corall (Il·lustració 2).

LA FASE PLÀSTICA

Com hem dit altres vegades, en aquesta mena de treballs la presentació plàstica és un valuós suport de caràcter didàctic i formatiu de primer ordre i que com-

² RIQUER / COMAS / MOLAS (et alt) (1986): *Història de la literatura catalana*, vol. 8.- Barcelona: Ariel.- 637 pp.

³ GIANNI RODARI (1988): "Com ensenyar a odiar la literatura als nens". - In Jaume CELA / Mercè FLUVIÀ (et alt): *Suggeriments per a una lectura creadora*. - Barcelona: Aliornà.- 235 ps.

plementa el resultat final. En aquest cas vàrem triar la tècnica del paper d'aigües perquè la presència de la mar al poema era decisiva i és l'eix entorn del qual giren els esdeveniments.

Per a la fabricació del paper d'aigües triàrem els colors verd veronès i el blau cel perquè són els colors que suggerien més a l'alumnat el color de l'aigua de la costa nord de Mallorca on s'hi reflecteixen els esquerps penya-segats, i que és on s'escola la tragèdia del poema de Costa i Llobera.

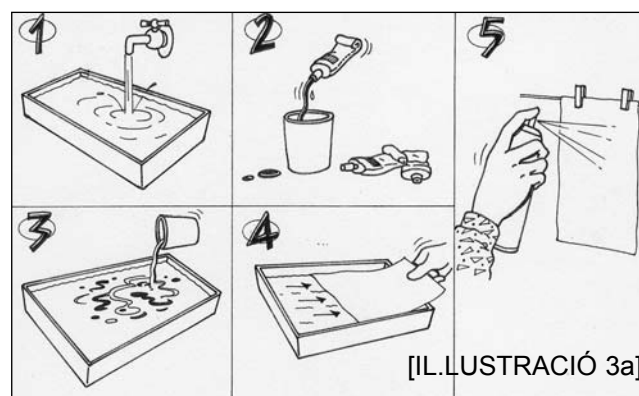
MATERIAL QUE NECESSITAM:

- Pintura a l'oli: un tub de verd veronès i un de blau cel.
- Oli de trementina (aiguarràs).
- Una brullola.
- Aigua.
- Un fixador (nosaltres en férem servir un d'apte per a aquarel·la i el carbó).
- Pots per a la barreja de la pintura a l'oli.

PROCEDIMENT:

(Il·lustració 3a i 3b)

1. Abocam dins la brullola aigua fins que cobreixi més o manco 1 cm.
2. Preparam la pintura a l'oli dins un pot i la diluïm amb l'oli de trementina.
3. Posam un raig de pintura a l'oli dins la brullola. Observarem que la pintura, degut a l'aiguarràs, sura damunt de l'aigua.

4. Amb els cal·ligrames impresos prèviament mitjançant la fotocopidora, fem passar els folis per la superfície del líquid fins que el paper quedi tot fent les aigües.

5. Un cop assecat, s'aplica el fixador homogeniament per tot el full.

LA FASE D'EXPOSICIÓ

Ara el treball és acabat (Il·lustració 4). El resultat final fou presentat a l'exposició de treballs que es fa a l'escola abans de les vacances de Nadal; aquesta mostra recull la feina feta al llarg del primer trimestre. Bàsicament, té dues finalitats: la primera és que serveix de mostra de les feines fetes a cada classe, així l'alumnat veu què fan els altres alumnes; i la segona és que les famílies s'adonen i constaten materialment la línia de treball i pedagògica del centre (Il·lustració 5). □